

Motion till riksdagen

1986/87:L712

Ulla Örring m. fl. (fp)

Liberal konsumentpolitik

Marknadsekonomi

Utgångspunkten för folkpartiets konsumentpolitik är ett samhälle med en socialt inriktad marknadsekonomi som bygger på konkurrens, fritt konsumtionsval och fri prishöjning.

Alla erfarenheter visar att marknadsekonomi är det oöverträffade sättet att hushålla med samhällets knappa resurser. Inget annat system ger beslutsfattarna och konsumenterna så god information om produktions- och avsättningsmöjligheter. Inget annat system ger så snabba och klara ekonomiska styrsignaler. Inget annat system förmår att skapa samma ekonomiska dynamik och tillväxt. Ett övergripande konsumentpolitiskt intresse är att genom konkurrens och frihandel förstärka konsumenternas ställning.

Marknadsekonomin löser förvisso inte alla problem men vi tror inte att konsumenternas intressen i allmänhet bäst tillvaratas genom politiska regleringar eller förhandlingar mellan olika intresseföreträdare. En ytterligare fördjupning av den svenska förhandlingsekonomin vidgar endast fältet för ett politiskt och ekonomiskt maktspel mellan olika intressegrupper. Samhällsinskränkningen av detta slag har dessutom en tendens att ge upphov till en kumulativ process – successivt urholkas marknadsekonominns funktionsförmåga samtidigt som kraven på centralisering, reglering och förhandlingar växer sig allt starkare. I den här typen av system blir goda kontakter med statstjänstemän, politiker och fackföreningsledare viktigare för ett företags framgång än företagsledningens förmåga att effektivt sköta produktion, innovation och marknadsföring.

I en väl fungerande marknadsekonomi är det konsumenten som via sina köp styr produktionen i enlighet med egna preferenser. Försök att ersätta hushållens konsumtionsval med andra efterfrågeinstrument leder endast till en mindre marknadsanpassad produktion med åtföljande välfärdsluster.

Marknadsekonomin förutsätter, som ovan nämnts, att det finns konkurrens mellan fristående företag. Monopol, kartellbildningar och prissamverkan måste därför motverkas genom en effektiv lagstiftning mot konkurrensbegränsningar.

Frihandel

Den svenska ekonomin är en integrerad del av världsekonomin. Det är den fria handeln som gör det möjligt för ett litet land som Sverige att utnyttja stordriftsfördelar och dra nytta av en stor och varierande mängd importerade

varor. Fri handel innebär således en potentiell konkurrens som håller nere priserna. Konsumenterna får en större mängd varor och tjänster till rimliga priser att välja mellan.

Under det senaste decenniet har den protektionistiska stämningen i vår omvärld blivit alltmera påtaglig. Handelshinder av skilda slag, subventioner, dumpning, statsmakternas uppköpspolitik, kvalitets- och säkerhetskrav, m. m. är allvarliga hot mot frihandeln. Regeringen bör därför, som ett led i konsumentpolitiken, aktivt verka för en fortsatt liberalisering av de ekonomiska relationerna med alla länder.

Hushållen och konsumentpolitiken

Ett viktigt mål för konsumentpolitiken är att underlätta för konsumenterna att göra de köpval som från deras egna utgångspunkter är rationella. Därvid är tillgången på information och kunskaper av stor betydelse.

En snabb utveckling av näringsliv och handel har erbjudit fördelar för konsumenten. Nya varor har tillkommit, detaljhandelns sortiment ökat, priserna pressats i konkurrens, genom stordrift samt förändrade distributionsmetoder.

Det ökade utbudet ställer också större krav på konsumenten. Att väga pris mot kvalitet och att snabbt fatta ett köpbeslut förutsätter att konsumenten har goda förkunskaper.

Konsumenten och den offentliga sektorn

En allvarlig brist i den nuvarande konsumentpolitiken är att den inte omfattar huvuddelen av produktionen av offentliga varor och tjänster. Under de senaste 20 åren har den offentliga konsumtionen – av utbildning, hälsovård, transporter m. m. – ökat från 23 % till 36 % av den totala konsumtionen.

Om ett företag har en monopolställning, oavsett om företaget är privat eller offentligt, oavsett om företaget erbjuder produkter eller tjänster har konsumenten alltid en svag ställning. Därför bör konsumentpolitiken ha som mål att motverka monopolbildningar oavsett om de finns på den privata eller på den offentliga sidan.

Samtidigt är det uppenbart att de varor och tjänster som produceras av den offentliga sektorn är av utomordentligt stor betydelse för den enskilde konsumenten. Den enskilde har oftast inte något annat val än att använda sig av de varor och tjänster som de offentliga monopolerna tillhandahåller. Detta understryker folkpartiets krav på att bryta de offentliga monopolerna och skapa förutsättningar för tillkomsten av konkurrerande företag. Denna fråga behandlas mer ingående i en motion från folkpartiet om frihet och enskilda alternativ.

Den framtida konsumentpolitiken bör vara inriktad på att stärka konsumenternas påverkan på offentligt producerade varor och tjänster. Bland de offentliga företagen har postverket, televerket och statens järnvägar en särställning då de producerar tjänster som i hög grad påverkar den enskildes vardag. Här är en stark konsumentpåverkan av särskild vikt. Det kan därför finnas anledning att se över konsumentinflytandet även i de statliga verken.

Det kan noteras att offentligt producerade varor och tjänster ingår i det konsumentpolitiska arbetsområdet såväl i Norge som i Danmark. Enskilda konsumentorganisationer i andra länder har ofta såväl den privata som den offentliga marknaden som arbetsområde.

Enligt folkpartiets mening bör därför en utredning tillsättas för att göra en samlad bedömning av konsumentpolitiska aspekter på offentlig verksamhet. Den bör granska konsumenternas förhållande till såväl sådan offentlig verksamhet som bedrivs i affärsmässiga former som annan offentlig förvaltning. Myndighetsutövning, t. ex. tillståndsgivning, bör dock inte behandlas. Vidare bör endast granskas tillhandahållandet av nyttigheter för individuell konsumtion.

En central fråga gäller vilka möjligheter konsumenten har att göra sin rätt gällande när han eller hon anser sig felaktigt behandlad. Vad som har sagts i detta avsnitt bör ges regeringen till känna.

Lokal konsumentverksamhet

Den lokala konsumentverksamheten är synnerligen betydelsefull. Utvecklingen av denna är en kommunal angelägenhet som visserligen är frivillig men som ändå måste tas på största allvar i samtliga kommuner. Folkpartiet vill understryka vikten av en fortsatt utbyggnad av den kommunala konsumentverksamheten med politisk förankring i konsumentnämnden. I denna mångsidiga verksamhet ingår flera viktiga arbetsområden, bl. a. hushållsekonomisk budgetrådgivning, som bör ske i samarbete med främst socialförvaltningen. Den huvudsakliga uppgiften måste dock vara information om olika varor och tjänster och deras prestanda.

Över huvud taget är det ytterst angeläget med bred lokal samverkan mellan kommunala organ, näringslivet, bankerna och frivilliga organisationer. Finansieringen av den konsumentpolitiska verksamheten kommer att kräva resurser men rimligen inte några oöverstigliga belopp. Dessutom kan nog viss självfinansiering uppnås genom lägre utbetalningar inom socialtjänsten som en följd av bättre ordnad privat hushållsekonomisk budgetering. Någon särskild lagstiftning för den lokala konsumentpolitiska verksamheten skall inte tillkomma.

Information på produkterna

En av de mest angelägna konsumentfrågorna är att ge konsumenterna tillgång till en ändamålsenlig information om varorna i den vardagliga köpsituationen. Informationen bör vara så utformad att jämförelser mellan olika alternativ underlättas. Trots en allmän nivåhöjning av de konsumentpolitiska åtgärderna är det i dag svårare än någonsin att i butiken få en objektiv konsumentinformation. Varuprovningsskommittén föreslog på sin tid att man på frivillig väg skulle söka bygga upp ett varudeklarationssystem i samarbete med näringslivet. Folkpartiet vidhåller detta ställningstagande.

Grundtanken är att ett varudeklarationssystem med igenkänningstecken skall utgöra en fördel för marknadsföringen för seriösa och ansvarskännande företag. Samtidigt kommer systemet att underlätta för konsumenten att välja rätt vara till rätt pris.

En utvecklingsmodell kan vara densamma som möbelbranschen tillämpar. Företag går samman och enar sig om en lämplig form för en seriös konsumentinriktad information. Möbelfakta är en tillförlitlig och efterfrågad information av konsumenten. Ett aktivt stöd från konsumentorgan och medvetna konsumentgrupper skulle på så sätt leda till bättre och mer prisvärda produkter.

Folkpartiet efterlyser initiativ från konsumentverket att i samarbete med andra organ stimulera till ett frivilligt varudeklarationssystem för vissa varor.

Datorstödd konsumentupplysning

Rådgivning och upplysning till den enskilda konsumenten är i stora stycken ett *kvantitetsproblem*. Det gäller i kommunerna att inte nöja sig med att kunna besvara ett antal telefonfrågor per dag, eller att informera ett antal besökande konsumenter. Det är dessutom fråga om att bringa upplysning om varor och tjänster till konsumenterna tusentals gånger om dagen – råd och erfarenheter bör finnas till hands vid den enskilde konsumentens inköpsplanering, och helst också vid de direkta köptillfällena. Här räcker inte massmedia som radio och TV och tidningar, här kan man ta datatekniken till hjälp.

För att datorstödd konsumentrådgivning skall bli meningsfull krävs två ting:

- Varujämförelser och marknadsöversikter skall finnas tillgängliga. Vidgade varuprov behöver därför göras, normer behöver aktualiseras, osv. Sådana uppgifter kan lagras i allmänt tillgängliga databaser.
- Den rådgivande informationen behöver spridas ut till konsumenterna via datakommunikation.

Dataterminaler finns i Sverige redan på hundratals postkontor, bibliotek och andra offentliga platser i vårt land. Flera hundra tusen persondatorer finns på arbetsplatserna. En stor del av dessa har telefonmodem. Dessutom har för närvarande många familjer i Sverige hemdatorer med telefonmodem i sina bostäder. Dessa datorer kan kopplas in på telefonnätet. Via dessa olika utrustningar kan konsumentrådgivning nå ut till stora mängder konsumenter.

Med detta blir varujämförelser och marknadsöversikter, som skrivs in i allmänna databaser, via telefonnätet tillgängliga för envar. Kostnaderna för användning blir måttliga, med hänsyn till värdet för konsumenten av att när som helst ha tillgång till aktuella pris- och kvalitetsjämförelser. (För videotext tillämpas enhetsstaxa för telenätets användning över hela landet.)

En form av sådant individuellt konsumentstöd som kan ges med datorhjälpmedel kommer att prövas i början av 1987. Ekerö kommun avser att genomföra ett prov där hemvårdare vid sina hembesök hos pensionärer i området skall medföra bärbara videotextterminaler. Genom att via pensionärens telefonjack koppla in en aktuell databas kan hemvårdaren på dataskärmen visa fram en bred meny över tjänster som är tillgängliga. Det blir inte bara frågan om dagligvaruinköp ("Vad är särskilt billigt i dag?") i ett par varukedjor, utan också tillgång till teater, konserter, service kring personlig hygien m. m. Det viktiga är här att varorna, biljetterna m. m. verkligen kan

beställas direkt. Leverans sker därefter från de olika producenterna direkt till pensionärens bostad vid överenskomet tillfälle.

Denna form av konsumentstöd kan komma att visa sig värdefull för många personer som av olika skäl (ålder, rörelsehinder m. m.) har svårt att på egen hand komma i direkt kontakt med utbudet av varor och tjänster i vårt samhälle.

För att datorstödd konsumentupplysning skall kunna föras ut till konsumenterna bör följande äga rum:

- Branschorganisationer bör uppmantras att själva bygga upp databaser med produktfakta och jämförande varuanalyser – *konsumentdatabaser*.
- Konsumentverket bör i samverkan med industrin arbeta fram praktiska *normer* och *standarder* för sådana varuöversikter, som är avsedda direkt för konsumenten.
- Konsumentverket bör komplettera sitt blankettmaterial för "familjers konsumtion och hushållsekonomi" med *datorprogram*, som via t.ex. videotextnätet eller i handeln även kan föras ut till konsumenten, för körning på hemdatorer eller persondatorer.
- Konsumentverket bör i samverkan med televerket studera hur konsumentupplysning bedrivs i närstående stora *utländska videotextsystem*. Televerket bör uppmantras att t. ex. via sin Teldokfond initiera studier av datoriserad handel med konsumentupplysning.
- Industrins företrädare bör uppmantras att tillsammans med televerket starta *praktiska prov* med videotext för konsumentupplysning. I detta sammanhang bör man samtidigt göra sociala studier över användningen, så att tidiga erfarenheter utan dröjsmål kan brukas för att göra denna typ av konsumentupplysning tillgänglig för allt bredare grupper i samhället.

Kosten

I vårt land har vi alla möjligheter att ha en hög matstandard. Vi har en väl utvecklad livsmedelsindustri. Vi har ett bra distributionsnät. Vi har goda förvaringsmöjligheter i bostäderna. Ändå är maten inte av den kvalitet som konsumenterna har rätt att kräva, inte minst med tanke på de höga matpriserna. Ett av skälen är helt enkelt att maten är för gammal när den kommer på konsumentens bord.

Vi har en lagstiftning som kräver att alla *kylvaror* med kortare hållbarhet än 30 dagar skall vara märkta med förpackningsdag och "bäst-före-dag". Kylvaror med längre hållbarhet än 30 dagar kan i stället för "bäst-före-dag" ha "bäst-före-månad". Förpackningsdagen skall anges.

Hur lång hållbarhetstid skall anges bestämmer fabrikanter. Det kan innebära att hållbarhetstiden tänjs ut för att passa ett visst distributionssystem, en viss försäljningskampanj etc. vilket givetvis går ut över kvaliteten.

Uppgiften om förpackningsdag garanterar inte heller att varan är tillverkad samma dag som den förpackas.

Den nuvarande lagstiftningen garanterar visserligen att vi inte får varor som är hälsovådliga. Men så långa lagringstider som dock är möjliga gör att varorna inte alltid har den fräschör och fina smak som de skulle ha om de vore färskare – och som vi betalar för.

Djupfrysta livsmedel behöver i dag inte datummärkas. En del fabrikanter märker frivilligt, en del diskuterar att genomföra en märkning, men inte alla. De som nu gör en frivillig datummärkning sätter mycket långa hållbarhetstider på djupfrysta livsmedel. 1½ år, ibland mer. En så lång lagring fordrar att fryskedjan är obruten och att de frysta varorna behandlas rätt i butikerna – vilket inte alltid sker. Förpackningar trasas sönder när kunder plockar om i frysdiskarna. En del fryspaket staplas för högt i diskarna. Det är då inte konstigt att fryst fet fisk kan smaka härsken eller att kycklingen, som varit fryst i över ett år är torr och smaklös.

Konsumenterna har rätt att kräva att infrysningdagen finns angiven på varje fryspaket.

Bröd behöver i dag inte datummärkas. Genom centraliseringar har bagerierna blivit allt större och allt färre. Bröd kan distribueras från ett storbageri över hela landet. Det gör att brödet måste innehålla konserveringsmedel för att inte mögla eller åldras så att konsumenten märker det. Allt förpackat matbröd bör därför märkas med bakningsdag.

Livsmedelsindustrin får allt större möjligheter att behandla och förpacka färskvaror så att hållbarheten ökar. Det är i och för sig bra att vi garanteras att maten inte möglar, jäser eller blir angripen av bakterier. Men det får inte bli en "utveckling" som ger oss "färskvaror" som är flera månader gamla.

Det krävs en bättre samordning för ärenden om kvalitets- och tillsatskontroll i fråga om mat och dryck, som så starkt inverkar på konsumentens välbefinnande. Frågan om datummärkning på livsmedlen måste även behandlas ur denna aspekt.

Folkpartiet beklagar den nuvarande splittringen i informationsinsatserna från de statliga organen när det gäller närings- och kostfrågor.

Två tredjedelar av svenska folket dör av cancer och hjärt- och kärlsjukdomar. I många fall är felaktig kost en direkt orsak. En bättre samordning mellan konsumentverket och livsmedelsverket och socialstyrelsen i konsumentpolitiskt inriktade verksamheter skulle förhindra att viktiga konsumentfrågor som t. ex. en adekvat datummärkning faller mellan borden.

Riksdagen bör besluta ge regeringen till känna vad som sägs om bättre samordning av kostinformation och andra näringsfrågor.

Konsumentskydd på bilområdet

Det behöver knappast påpekas att en mycket stor andel av hushallen ofta berörs av hur relationen fungerar mellan kund och företag på bilområdet. Det berör ungdomar som sparat till den första bilen, men gör ett dåligt köp därför att informationen om bilens kondition varit ofullständig. Det berör oss då vi lämnar in bilen för service eller reparationsarbeten och sedan har svårt att bedöma om arbetet är ordentligt utfört eller om priset för det utförda arbetet är rimligt.

Ingenting tyder på att de här konsumentproblemen blivit mindre förekommande under de senaste fem åren. Allmänna reklamationsnämnden har sedan 1981 fått in ca 1 200 anmälningar till sin motoravdelning varje år. Det här är Allmänna reklamationsnämndens största enskilda produktområde.

Såväl TV:s Studio S-program som konsumentverket har i flera undersök-

ningar de senaste åren visat på uppseendeväckande slarv av bilverkstäderna då det gäller service- och reparationsarbeten.

Mot bakgrund av ett regeringsuppdrag 1979 från den då sittande folkpartiregeringen har konsumentverket försökt ta fram riktlinjer för information om bilens kondition vid köp av begagnade bilar. 1984 antog konsumentverkets styrelse ensidigt riktlinjer för varudeklaration av begagnade personbilar. Motorbranschens riksförbund, som varit förhandlingspart med konsumentverket, motsatte sig dessa riktlinjer.

Konsumentvägledarna i Stockholm har undersökt i vilken utsträckning konsumentverkets riktlinjer följs av bilhandeln. Resultatet av denna undersökning är mycket nedslående. Ytterst få företag ger varudeklaration enligt konsumentverkets riktlinjer vid försäljning av begagnade bilar.

Detta innebär att det för konsumenterna inte har skett någon väsentlig förbättring i konsumentinformationen på marknaden vid köp av begagnad bil.

När det gäller problemen med pris och kvalitet på bilreparationer kunde man förvänta sig att den nya konsumenttjänstlagen skulle vara bilkonsumenterna till hjälp. Men i praktiken har faktiskt konsumenten i en del viktiga avseenden kommit i ett sämre läge än tidigare.

Det fanns nämligen tidigare en branschöverenskommelse – "Regler för bilreparationer" – som reglerade en del för konsumenten viktiga avtalspunkter. Överenskommelsen var ett resultat av diskussioner mellan konsumentverket och bilbranschen. I seriösa bilverkstäder fanns överenskommelsen väl synlig för kunden. Nu har Motorbranschens riksförbund beslutat att dessa regler inte längre skall gälla med hänvisning till att den nya konsumenttjänstlagen trätt i kraft.

Praktiskt betyder detta att verkstäderna nu inte längre ser sig skyldiga att utan uppmaning från konsumenten:

- Lämna prisuppgift innan arbetet utförs.
- Göra en skriftlig beställningssedel som reglerar vad som skall åtgärdas på bilen.
- Ange en tidpunkt för när arbetet skall vara klart.

Konsumenttjänstlagen reglerar inte dessa punkter specifikt för varje bransch, utan här krävs att bilbranschen i förhandlingar med konsumentverket eller genom eget initiativ tar fram konsumentskyddande regler. Så har inte skett varför konsumentens situation i praktiken kommit att försvagas trots tillkomsten av konsumenttjänstlagen.

Då det gäller möjligheter att avgöra kvaliteten på reparations- och servicearbeten bör konsumentverket och de kommunala konsumentvägledarna ägna denna fråga stort intresse. Kontinuerliga undersökningar av arbets kvaliteten, publicering av namn på verkstäder som ej ger kunden rättelser etc., är effektiva verktyg i det här avseendet.

Dagens situation då det gäller konsumentskyddet på bilområdet motiverar kraftfullare åtgärder för att åstadkomma

- Varudeklarationer av begagnade personbilar som konsumenten kan använda sig av som beslutsunderlag vid bilköp.
- Att konsumenten får skriftlig specificerad information om pris, åtgärder som skall utföras och tidpunkt då åtgärden skall vara utförd, vid inlämnande av bil för reparation och service.

Varuprovningar

Den främsta orsaken till att varuprovning behövs är det faktum att när konsumenten inte känner till en viss produkts egenskaper kan han/hon inte heller bedöma värdet i förhållandet till priset.

Varuprovningar är det som konsumenterna mest efterfrågar vid konsumentrådgivningen.

Över hälften av de frågor som konsumentvägledaren får från allmänheten gäller före-köp, dvs. konsumenten frågar vilka märken som finns av den vara som skall köpas och hur de olika märkena fungerar.

Varuprovningar är sålunda ett beprövat konsumentpolitiskt instrument som kommer konsumenterna till godo.

Riktiga provningsmetoder utgör grunden för all produktutveckling. En stor del av nuvarande provningsverksamhet sker på konsumentverket efter uppdrag av fabrikanterna som bestämmer vilka varor som skall provas. För att en provning skall vara tillfredsställande borde alla märken inom samma varugrupp provas jämsides. Samtidigt har producenterna ett intresse av provning med tanke på att hög funktionsduglighet är ett konkurrensmedel. Det innebär att en del av provningen kan finansieras med avgifter.

Det föreligger ett starkt behov av att utveckla provningsmetoderna dels i konsumentverkets egen regi, dels att intensivt utveckla det nordiska och europeiska samarbetet.

Genom en utökad provningsverksamhet erbjuds konsumenterna bättre produkter och producenterna tillskapar mer ändamålsenliga varor. Systemet med varuprovningar gynnar även den svaga konsumenten som sällan söker sig till lokala konsumentrådgivare eller aldrig läser testresultat. Varorna på marknaden förbättras i stället successivt genom provningsverksamheten. Risken för felköp minskar, när de dåliga varorna sällas bort.

Vi anser att konsumentverkets framtida verksamhet bör bedrivas enligt de synpunkter som här förs fram. Prioritering av verkets arbetsuppgifter skall kunna omprövas med hänsyn till utvecklingen i samhället och enligt de behov som varuprovningen fyller. Vi hemställer att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som sägs om varuprovningen.

Konsument i glesbygd

Under ett antal år har det utgått statliga stödsatser för att trygga människors behov av service i glesbygd och skärgård i hela landet. Över 700 butiker har fått möjlighet att leva vidare och ett 30-tal orter har fått sina butiker tillbaka. Glesbygdstödet har visat sig vara en lika billig som effektiv social och näringspolitisk insats samtidigt som det har en viktig funktion även för turismen.

Omkring 300 000 glesbygdabor och fritidsboende har genom stödet till dagligvarubutikerna tryggats en butik inom rimligt avstånd.

Folkpartiet vill slå vakt om detta stöd. Samtidigt anser vi att ytterligare servicefunktioner kunde sammanföras till glesbygdsbutikerna. Många stödbutiker erbjuder redan i dag service till konsumenterna vad beträffar apoteks- och systembutiksvaror liksom tips- och lotteritjänster. Eftersom bibehållandet av butikerna i glesbygden är av största vikt anser vi att andra

kombinationserbjudanden för service via glesbygdshandeln borde prövas. Av denna anledning borde glesbygdstödet ses över för att tillföra nya funktioner.

Med anledning av det anförda föreslår vi att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som här anförts om glesbygdstödet funktion.

Konsumenten och kunskapen

Påverkan på konsumenter och påverkan på företag måste gå hand i hand. Det är t.ex. meningslöst att pålägga företagen informationsplikt om konsumenterna inte är motiverade och kapabla att använda informationen. Detta gäller exempelvis tvättråd för en speciell vara. Nyttan av upplysning och information försvinner om konsumenten inte förmår nyttja den. All information bör ges i så lättfattlig text som möjligt. Därvid bör konsumenten spela en aktiv roll i kontakt med företagen för att påverka och underlätta samspelet mellan företag och konsument.

Skolan har en avgörande roll när det gäller att påverka eleverna till självständiga och kritiskt analyserande medborgare. Konsumentutbildning i skolan måste därvidlag stimuleras så att eleverna bibringas fakta inom konsumentområdet.

En viktig hörnsten för den unga konsumenten är därför undervisning i konsumentkunskap. Utbildning och information kring konsumtion och goda hushållsvanor – resurshushållning, ekonomi och goda kostvanor – bör därför starta tidigt i skolan.

På samma sätt som en bra yrkesutbildning lägger grund för goda prestationer i yrkeslivet så utgör utbildningen inom konsumentkunskapsområdet grunden för konsumenten att enklare och effektivare klara vardagslivet. All erfarenhet visar att en kunnig konsument har större möjlighet att bättre klara sin ekonomi och bättre sköta sin hälsa. Sammantaget blir detta en vinst för hela samhället.

Hemkunskap i grundskolan

I Lgr 80 sägs bl. a.: "Vardagskunskaper och vardagsfärdigheter skall spela en stor roll i skolan. Dit hör kunskaper som berör hushåll, familj, samlevnadsfrågor och teknik. Mer traditionellt stoff kan behöva vika för att skolan tillräckligt skall kunna knyta an till den verklighet som dagligen omger eleverna."

Folkpartiet instämmer i den målsättningen men konstaterar samtidigt att verkligheten inte stämmer med det uppsatta målet.

När riksdagen 1979 beslöt att fr. o. m. läsåret 1982/83 utöka undervisningen i hemkunskap var detta ett uttryck för en vilja att höja kunskapsnivån hos grundskoleeleverna inom området vardagsfärdigheter.

Därvid utökades antalet veckotimmar från fem på högstadiet till sammanlagt sex på grundskolans tre stadier, dvs. en på lågstadiet, en på mellanstadiet och fyra på högstadiet. Utrymmet för undervisningen är dock mycket begränsat. Uppenbarligen är behovet av kunskaper inom kost och matlagning både efterfrågade och betydande. För att åstadkomma en fullgod undervisning är ett grundläggande krav att lokaler och kringutrustning kan

utnyttjas för en praktisk träning i bl. a. matlagning.

I många skolor i landet saknas tyvärr de förutsättningarna. Ansvaret åvilar i första hand den lokala planeringen inom varje rektorsområde.

Enligt folkpartiet är det väsentligt att behovet även i praktiken tillgodoses inom gängse ramar. Det föreligger också skäl att påpeka att undervisningen i hemkunskap på grundskolans olika stadier samordnas till en organisatorisk helhet. Dessa åtgärder kan sammanlagt leda till ett bättre resultat. Dagens elever blir ju morgondagens föräldrar.

SÖ bör vidare få i uppdrag att utarbeta ett kommentarmaterial för undervisningen i hemkunskap i grundskolan eftersom det nu saknas. För övriga ämnesspecifika områden ingår i Lgr 80 ett kommentarmaterial som stöd för det lokala utvecklingsarbetet men tyvärr ej för hemkunskapsområdet.

Riksdagen bör som sin mening ge regeringen detta till känna.

Gymnasieskolan

Efter grundskolan fortsätter de flesta ungdomarna i gymnasieskolan. Det betyder att flertalet går i skolan hela tonårsperioden. En intensiv utveckling av såväl vanor som ovanor grundläggs under denna tid.

Med undantag för konsumtionslinjen och de yrkesinriktade linjerna, dvs. vårdskolan, livsmedelsteknik och social servicelinje meddelas ingen undervisning i kostkunskap i gymnasieskolan såvida inte intresserade lärare tar upp ämnet i t. ex. biologi och kemi.

Många ungdomar flyttar tidigt från föräldrahemmet och bildar eget hem. En del har eget hushåll redan under gymnasietiden. Man behöver då kunskaper för att klara en god mathållning.

Värdet av kunskaper om kost- och näringslära har också alltmer uppmärksamats. En arbetsgrupp för översyn av den gymnasiala yrkesutbildningen har framfört förslag om att kost- och näringsinslag bör tas in i undervisningen på ett stort antal av gymnasieskolans yrkesinriktade linjer. Detta skall ske genom en ökning av det totala timantalet och inom ramen för en förlängning av linjerna.

Folkpartiet är medvetet om den "trängsel" som råder inom skolschemat på gymnasienivån.

Vi anser dock att ansträngningar måste göras för att även elever på de mer teoretiska linjerna bibringas kunskaper i konsumentkunskap. Vissa försöksprojekt pågår bl. a. i Lindsberg initierade av konsumentverket i samarbete med Lindesskolan.

Även på andra håll i landet pågår försök i syfte att stärka utbildningen i kost- och näringslära.

SÖ bör få regeringens uppdrag att lägga förslag på hur denna undervisning kan föras in i utbildningen på gymnasieskolan.

ÖGY:s förslag om att konsumtionslinjen och konsumentekonomiska specialkurser i gymnasieskolan skall slopas, har rönt stark kritik ute i samhället. Folkpartiet instämmer i den uppfattningen. Vi hävdar att konsumtionslinjen, som visat sig fylla ett stort behov av det kunnande som utbildningen ger, på försök bör förlängas till tre år.

Genom att utöka och fördjupa innehållet i kursplanerna kan en utbildning skapas som ger en god grund både för arbetsmarknaden och för studier vid högskolan.

Även nuvarande specialkurser som ofta drivs i internatform bör finnas kvar. Specialkurserna med deras blandning av teori och praktik ökar elevernas självförtroende, utvecklar deras omdömesförmåga och kritiska tänkande i konsumentfrågor samt väcker intresse för vidare utbildning.

Folkpartiet föreslår:

att sambandet kost-hälsa, speciellt matens/näringsens betydelse för uppkomst av olika sjukdomar, integreras i ämnena biologi, kemi, gymnastik m. fl.,

att konsumtion av livsmedel behandlas exempelvis i ekonomi och samhällsorienterade ämnen,

att lärarna bereds möjligheter till fortbildning i kost- och näringsfrågor för att kunna meddela en adekvat undervisning.

Riksdagen bör som sin mening ge regeringen till känna vad som ovan framförts angående undervisningen i gymnasieskolan och även specialkurserna.

Forskning

Folkpartiet anser att det behövs en mer långsiktig kunskapsutveckling inom det konsumentpolitiska området.

Det handlar om forskning av både grundläggande och tillämpad karaktär. Den relativt begränsade forskning som hitintills har bedrivits och som är viktig ur konsumentpolitisk synpunkt har främst funnits inom tekniska, samhällsvetenskapliga och juridiska ämnesområden.

Forskning har sålunda bedrivits kring arbetsmiljö, tidsåtgång och arbetsfördelning. Men forskningen kring hushållsarbetets sociala och ekonomiska betydelse är bristfällig.

Det är därför angeläget att ytterligare stimulera forskning som utgår ifrån konsumenternas krav och behov, att mer systematiskt tillvarata idéer och uppslag som utgår ifrån den enskilde konsumenten.

Konsumentforskning är inte särskilt etablerad vid universiteten. En långsiktig uppgift är att få till stånd kontinuerlig forskning. Om konsumentforskning skall kunna utvecklas behövs både ekonomiska resurser, kompetenta forskare och stimulans för forskning. En mer organiserad kontakt mellan forskarna bör eftersträvas. Inom det samhällsvetenskapliga och det juridiska området finns direkta tjänster för konsumentforskning i Lund, Stockholm och Umeå. Vid andra universitet och högskolor bedrivs även forskning. I Göteborg finns tjänster vid Chalmers tekniska högskola för det tekniska området, initierade och hitintills ekonomiskt finansierade av styrelsen för teknisk utveckling. Folkpartiet har tidigare förordat en utredning om en fast förankring av den konsumenttekniska forskningen och en varaktig finansiering. Folkpartiet tillstyrker förslaget enligt promemorian angående konsumentteknisk forskning (Ds Fi 1986:22) att ett femårigt avtal ingås om finansiering av basresurserna mellan CTH, STU, konsumentver-

ket, arbetarskyddsstyrelsen, socialstyrelsen, FOA och eventuellt andra intressenter. Initiativ bör tas av CTH. Innebörden av förslaget är att en ordinarie professur i konsumentteknik inrättas vid CTH.

Frågan om den långsiktiga finansieringen av professuren vid CTH bör tas upp inom ramen för de framtida forskningspolitiska propositionerna. Folkpartiet anser även att initiativ bör tas till en diskussion inom Nordiska rådets ram om intresse föreligger och möjligheter för de nordiska länderna att delta i utveckling av konsumentteknisk forskning i Norden.

I Sverige bör målet vara att inom universiteten tillskapa möjligheter att bedriva konsumentekonomisk forskning eftersom detta är ett eftersatt område.

Folkpartiet anser att forskning bör bedrivas enligt samma modell som all annan forskning, där respektive universitet har ansvaret.

Riksdagen bör hemställa hos regeringen om att ett femårigt avtal ingås mellan CTH, STU, konsumentverket, arbetarskyddsstyrelsen, socialstyrelsen och FOA för finansiering av basresurser för konsumentteknisk forskning i Göteborg.

Riksdagen bör som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av konsumentforskning.

Allmänna reklamationsnämnden

Allmänna reklamationsnämndens uppgift är att på begäran av enskilda konsumenter pröva tvister mellan köpare och säljare rörande varor, tjänster eller andra nyttigheter som näringsidkare tillhandahållit sin yrkesmässiga verksamhet. Nämnden inrättades 1976 på försök och permanentades 1981. Verksamheten fyller en väsentlig uppgift för konsumenterna.

Våren 1986 framfördes i den konsumentpolitiska propositionen förslag om att de kommunala konsumentväglarna i ökad utsträckning skulle medla i reklamationstvister. Riksdagsbeslutet innebar därvid en minskning av anslaget till ARN.

Förhoppningen var att en förstärkt konsumentverksamhet och en decentralisering av reklamationsfrågorna skulle leda till att antalet ärenden hos nämnden skulle minska. Dessutom beslöts att till nämnden knyta ett partssammansatt råd, som skulle ge nämnden vägledning i policyfrågor. Folkpartiet motsatte sig förslaget om ett partssammansatt råd samt även nedskärningen av budgetmedel.

Vi föreslår att 300000 kr. tillförs ARN genom överföring från konsumentverkets anslag. Den decentraliserade reklamationshanteringen har inte trätt i kraft. Tillströmningen av ärenden till ARN är i stort sett oförändrad i jämförelse med tidigare år ca 7500. Men antalet nämndbeslut har minskat med ca 10% under budgetåret 1985/86. Den bedömning som gjordes våren 1986 har sålunda varit felaktig.

Folkpartiet anser att behov av ett partssammansatt råd ej föreligger. Det leder enbart till onödig byråkrati och kostnader som inte uppvägs av några vinster för konsumenten.

Med hänvisning till ovanstående hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om initiativ från konsumentverket att i samarbete med andra organ stimulera till ett frivilligt varudeklarationssystem för vissa varor,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om datorstödd konsumentupplysning,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om varuprovningen,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om glesbygdsstödet funktion,¹]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bättre samordning angående kostinformation och andra näringsfrågor,²]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kommentarmaterial för hemkunskap i grundskolan,³]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om undervisningen i gymnasieskolan.³]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om försök med 3-årig konsumtionslinje,³]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om konsumentforskning.³]

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om konsumentskydd på bilområdet,

5. att riksdagen beslutar minska anslaget till konsumentverket med 300 000 kr. jämfört med regeringens förslag.

6. att riksdagen till Allmänna reklamationsnämnden anslår ytterligare 300 000 kr. utöver regeringens förslag.

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om avskaffande av det partssammansatta rådet vid allmänna reklamationsnämnden.

Stockholm den 26 januari 1987

Ulla Orring (fp)

Kjell-Arne Welin (fp)

Barbro Sandberg (fp)

Bengt Harding Olson (fp)

¹ 1986/87:A437.

² 1986/87:Jo515.

³ 1986/87:Ub809.